

بررسی علل افت تحصیلی دانش آموزان مدرسه مصیب کاظمی شهرستان ارومیه و ارائه راهکار های عملی برای کاهش آن

فرشید رستم زاده

(دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی) پژوهشگر و مدرس دانشگاه فرهنگیان ارومیه

rostamzadehfarshid@yahoo.com

صنم اسدی

(کارشناس ارشد تاریخ و فلسفه آموزش و پرورش) آموزگار ناحیه ۱ ارومیه

sanam.asadi62@gmail.com

سونا اسدی

(کارشناس ارشد تاریخ و فلسفه آموزش و پرورش) آموزگار ناحیه ۱ ارومیه

sona.asadi62@gmail.com

1

چکیده

افت تحصیلی به معنای نزول از یک سطح بالاتر به سطحی پایین تر در تحصیل و آموزش است این در حالی است که بسیاری از افراد افت تحصیلی را به معنای ناتوانی دانش آموز در یادگیری مواد درسی می دانند. بدون شک این تصویری نادرست است ناتوانی کودک در فراگیری دروس ممکن است از تواناییهای ذهنی محدود و ضعیف ناشی شود. افت تحصیلی از مباحث مورد توجهی می باشد که در سنوات اخیر ذهن دلسوزان نظام تعلیم و تربیت را به خود مشغول نموده و جهت جلوگیری از این پدیده راهکارهای متفاوتی ارائه شده است. راهکارهای عملیاتی و کاربردی که بعضا مثمر ثمر بوده و نتایج مثبتی نیز در بر داشته است. در این مقاله محققان نیز سعی کرده اند که با تجمیع آن دسته از راهکارهای آموزشی که زمینه کم رنگ شدن این پدیده مخرب را بدنبال می آورند، به بحث و بررسی پرداخته و پیشنهادهاتی در این باب که فراخور دانش آموزان، باشد، ارائه شود.

واژگان کلیدی: افت تحصیلی، دانش آموزان، راهکار های کاهش افت.

مقدمه

وقتی صحبت از افت تحصیلی می شود منظور شرایطی هست که در اون عملکرد درسی یک دانش آموز نسبت به دوره قبل خود کاهش داشته باشه و این افت در تحصیل حتی به تکرار یک پایه تحصیلی و یا ترک تحصیل پیش از پایان اون منجر میشود(احمدی، ۱۳۹۴، ص ۴۴). افت تحصیلی وضعیتی است که شاید خیلی از خانواده ها و دانش آموزان رو درگیر خودش کرده باشه. به بیان دیگر افت تحصیلی یعنی دانش آموزی در بیشتر دروس قابل قبول و نیاز به تلاش و آموزش بیشتر می گیرد و دیگر کسی از وضعیت درسی این دانش آموز رضایت ندارد و حتی گاهی باید یک سال تحصیلی را دوباره تکرار کند و در نهایت ممکن است درس و مدرسه رو رها کند و دیگر ادامه تحصیل ندهد.

بیان مسئله

موضوع تحقیق حاضر، علل افت تحصیلی دانش آموزان مدرسه مصیب کاظمی شهرستان ارومیه و راههای مقابله با آن می باشد. نظام آموزشی کارآمد نظامی است که کارایی صد در صد داشته باشد و کارایی یک نظام هنگامی صد در صد است که کلیه دانش آموزانی که در دوره زمانی واحدی برای ورود به آن ثبت نام کرده اند به اخذ گواهی نامه پایان دوره نایل گردند (شریفی، ۱۳۹۱، ص ۹۰). شناخت بهتر و بیشتر عوامل موثر در ایجاد افت تحصیلی می تواند به برنامه ریزان تعلیم و تربیت، کارشناسان آموزش و پرورش، معلمان و مشاوران آموزشگاه ها کمک نماید تا در برخورد با این گونه دانش آموزان با آگاهی و شناخت بیشتری عکس العمل نشان دهند و ضمن مقابله با این معضل آموزشی و به کارگیری شیوه های صحیح در رفع آن میزان افت تحصیلی را تا سر حد امکان کاهش دهند و بدین ترتیب خسارت های سنگین مالی و فرهنگی ناشی از آن جلوگیری کنند. (آمین فر، ۱۳۹۸، ص ۱۴).

چرا دانش آموزان دچار افت تحصیلی می شوند؟

افت تحصیلی دانش آموزان می تواند دلایل متفاوتی داشته باشد که برخی از آنها با خود فرد بر می گردد و برخی دیگر به محیط و شرایط زندگی و عوامل بیرونی مربوط می شود (خشکباری، ۱۳۹۰، ص ۴۱). در ادامه علت فردی افت تحصیلی در دانش آموزان و تاثیر خانواده، مدرسه و جامعه در افت تحصیلی دانش آموزان را بررسی می کنیم.

2

دلایل فردی افت تحصیلی دانش آموزان

- ◀ نداشتن اعتماد به نفس: یکی از دلایل افت تحصیلی در نوجوانان نداشتن اعتماد به نفس هست اعتماد به نفس پایین می تواند مانع دیدن نقاط قوت دانش آموزان در خودشان بشود. وقتی دانش آموز نتواند نقطه قوت خودش رو ببیند و یا نخواهد ضعف هاش رو بپذیرد و سعی کند ان ها رو تقویت کند، و اگر نه تبدیل به آدمی میشود که برای هیچ کاری تلاش نمی کند و همیشه منتظره شکست است. در نتیجه چنین دانش آموزی به مرور نمرات ضعیف تری را کسب می کند و یکی از علت های افت تحصیلی در دانش آموزان می شود (شکاری، ۱۳۹۰، ص ۶۰).
- ◀ مهارت های مطالعه نادرست: یکی دیگر از عوامل افت تحصیلی در دانش آموزان مطالعه نادرست است وقتی ندانید چه شرایطی باید برای مطالعه داشته باشید و چه روش هایی رو باید برای خواندن و فهمیدن مطالب درسی به کار بگیرید، طبیعی است که نتوانید نتیجه لازم را از درس خواندن به دست بیاورید. ممکن است حتی بارها یک متن را بخوانید، اما باز هم نتوانید آن را خوب متوجه بشوید یا به حافظه بسپارید. به همین خاطر است که اغلب دانش آموزان و افرادی که شیوه های مطالعاتی درستی ندارند از درس خواندن بیزار می شوند (احمدی، ۱۳۹۴، ص ۹۰).
- ◀ بی انگیزگی برای تحصیل و مطالعه: یکی دیگر از شرایط تاثیرگذار در افت تحصیلی دانش آموزان بی انگیزگی برای درس خواندن هست وقتی دانش آموز نسبت به درس بی علاقه بشود، دیگر انگیزه ای برای ادامه دادن و تلاش کردن نخواهد داشت. بی انگیزگی خودش می تواند ناشی از ترس از شکست و اشتباه کردن، هدف گذاری اشتباه، ندانستن اینکه در زندگی چه می خواهیم و چه هدفی داریم، تنهایی، اهمال کاری در نوجوانان و تنبلی، داشتن حالات افسردگی در دانش آموزان و... باشد.
- ◀ وضعیت جسمانی: یکی از شرایط موثر در افت تحصیلی نوجوان شرایط جسمانی فرد هست که می تواند در تحصیل او تاثیر بگذارد. اگر دانش آموز ضعف بینایی یا شنوایی داشته باشد یا مشکل دیگری که از نظر جسمی او رو آسیب پذیرتر می کند داشته باشد، قطعاً در طول تحصیل و در مسیر درس خواندن با مشکلات بیشتری رو به رو می شود. این وضعیت آگه به درستی ارزیابی نشود باعث کاهش انگیزه و اعتماد به نفس دانش آموز می شود در نتیجه دانش آموز دچار افت تحصیلی می شود (آمین فر، ۱۳۹۸، ص ۵).

نداشتن هدف مشخص برای تحصیل: یکی از دلایل افت تحصیلی در نوجوانان نداشتن هدف هست. افرادی هستند که به تحصیل علاقه دارند، اما نمی دانند که دقیقا می خواهند با تحصیل و درس خواندن و مدرسه رفتن به کجا برسند و هدفشون از این درس خواندن چی هست. این دانش آموزان دچار سردرگمی هستند و کم کم این سردرگمی باعث می شود که مسیرشون را گم کنند. برای همین نسبت به درس خواندن بی انگیزه و بی علاقه میشوند و دچار مشکلات زیادی می شوند (شکاری، ۱۳۹۰، ص ۸۵).

نقش خانواده ها در افت تحصیلی دانش آموزان

بیماری جسمی یا روانی در والدین: اگر والدین دانش آموز دچار بیماری های جسمانی شوند که زمان زیادی از وقت و زندگی شان تحت تاثیر آن بیماری قرار بگیرد، از فرزندان خودشان غافل می شوند و زمان کمتری را می توانند به آنها نظارت داشته باشند. همین مسئله در مورد پدر و مادری که دچار بیماری های روانی هستند نیز صادق است. درگیری این والدین با بیماری، (چه جسمی و چه روانی) و کاهش رسیدگی به دانش آموزان و نوجوانان می تواند باعث شرایطی بشود که در آن، فرزند مسیر اشتباهی رو برود.

اختلاف خانوادگی و خانواده آشفته: وجود اختلافات خانوادگی مانند طلاق، وجود ناپدری یا نامادری، وجود جو و شرایط نامناسب در خانواده، دعوای مکرر والدین با یکدیگر و... از جمله شرایطی هستند که دانش آموز را از محیط خانواده فراری می دهد، شرایط روانی و جسمانی او رو بهم می ریزد و میتواند چنین دانش آموزی را در معرض افت درسی قرار بدهد.

سبک فرزندپروری نامناسب: والدینی که سبک فرزند پروری مستبدانه یا سبک فرزند پروری سهل گیرانه دارند یا پدر و مادرهایی که در روش تربیت فرزندان با هم دیگر هماهنگ نیستند، فرزندان خودشون را مدام سرزنش می کنند و ازشون ایراد می گیرند، فرزندان رو تنبیه بدنی می کنند، مدام بچه ها رو مقایسه می کنند یا به کارآن ها هیچ نظارتی نمی کنند شرایطی رو برای نوجوانان به وجود می آورند که می تواند باعث پایین آمدن نمرات آن ها بشود.

شرایط اقتصادی نامناسب و اعتیاد در خانواده: نبود شرایط اقتصادی مناسب یا ورشکستگی خانواده میتواند باعث بشود فکر دانش آموز از ادامه تحصیل به سمت رفتن سریع به بازار کار منحرف شود و در نتیجه نوجوان دچار افت تحصیلی می شود. همین طور اگه والدین درگیر اعتیاد باشند، فرزندشون نمی تواند در شرایطی قرار بگیرد که به درس خواندن و ادامه تحصیل فکر کند و افت درسی در این شرایط کاملا طبیعی است که اتفاق بیفتد.

نقش و اهمیت مدرسه در افت تحصیلی دانش آموزان

روابط با همسالان: روابط با همسالان در مدرسه به خصوص در دوره نوجوانی نقش مهمی در لذت بخش کردن محیط مدرسه و کلاس دارد. همچنین همسالان و دوستان نامناسب می تواند انگیزه دانش آموز را برای درس خواندن از بین ببرند و او را در مدرسه دچار مشکل کنند.

معلمان و مربیان: اگه معلمان شیوه سختگیرانه و خشکی داشته باشند، مهارت برخورد با دانش آموزان را نداشته باشند، بد اخلاق باشند و یا رفتار نامناسب و تحقیر آمیز نسبت به دانش آموز داشته باشند، طبیعی است که دانش آموز از درس و مدرسه بیزار می شود و این مورد بدون شک باعث افت تحصیلی دانش آموزان خواهد شد.

مشکلات مربوط به نظام آموزشی: نظام آموزشی از جمله مهمترین مواردی است که میتواند دانش آموزان رو به تحصیل علاقه مند کند یا آن ها را از درس و ادامه تحصیل فراری بدهد. استفاده از روش های آموزشی جذاب همراه با وسایل کمک آموزشی می تواند علاقه دانش آموز را به درس بیشتر کند؛ و برعکس، روش های آموزشی بدون انعطاف و خشک دانش آموز را از درس دور می کند و حتی باعث افت تحصیلی او می شود.

نقش و اهمیت جامعه در افت تحصیلی دانش آموزان

مشکلات اقتصادی که در جامعه به وجود می آیند بر خانواده ها تاثیر مستقیم می گذارند و می توانند شرایط خانوادگی را برای افراد دچار مشکل کنند. در نتیجه فرزند چنین خانواده ای شرایط مناسبی برای درس خواندن و فکر به آینده تحصیلی و پیشرفت تحصیلی نخواهد داشت. علاوه بر مشکلات اقتصادی، پایین آمدن سن اعتیاد و آسیب های اجتماعی و فرهنگی هم می توانند عواملی برای افت تحصیلی دانش آموزان و دور شدن آن ها از مدرسه باشند (شریفی، ۱۳۹۱، ص ۱۲۰)..

راهکار های جبران کردن افت تحصیلی دانش آموزان

ارائه بهتر خدمات مشاوره ای و نقش بسیار حساس مشاوران در مدارس باعث می شود تا دانش آموزان با احساس امنیت خاطر تمام مشکلات (تحصیلی، آموزشی خانوادگی و رفتاری) را با مشاور در میان گذاشته و مشاورین نیز با رعایت رازداری و اصل احترام به آزادی و حق انتخاب و مسئولیت پذیری مراجعان برای حل مشکلاتشان، اقدامات لازم را انجام دهند.

اعتماد به نفس دانش آموزان را تقویت کردن: کمبود اعتماد به نفس در دانش آموزان یکی از عواملی است که دانش آموزان را از تلاش و خودباوری باز می دارد و سبب افت تحصیلی شدید آنها می شود. والدین باید به دانش آموزان خود کمک کنند تا خودشان را باور کنند و بتوانند خلاقیت های تحصیلی خودشان را بروز دهند. ترس از روزه شدن یا گرفتن نمرات بد در امتحانات آخر سال یکی از عوامل خطرناکی است که سبب افت تحصیلی شدید دانش آموزان می شود.

آموزش مهارت های صحیح مطالعه به دانش آموزان: به دانش آموزان بگوییم که مطالعه بی وقفه و مستمر موجب خستگی و بیزاری از مطالعه می شود؛ روش درست، مطالعه ی با فاصله و استراحت در میان دو وعده مطالعه می باشد. مورد زیر الگوی مناسبی است ۹۰ دقیقه مطالعه و ۱۵ دقیقه استراحت، ۷۵ دقیقه مطالعه و ۳۰ دقیقه استراحت، ۶۰ دقیقه مطالعه و ۴۵ دقیقه استراحت ۴۵ دقیقه مطالعه و استراحت نسبی زیاد و انجام سایر امور روزانه یادمان باشد به هر میزان که میزان مطالعه در یک روز افزایش می یابد خستگی زیاد شده و به دقایق استراحت زیادتری نیاز داریم و مدت زمان مطالعه مرحله بعدی باید کاهش یابد..

معلمان در مدارس می توانند از طریق تشویق کردن، انگیزه دانش آموز را بالا ببرند تا دانش آموزان هم بعد از طی چند مدت، مطمئن شوند که می توانند یک فرد مفید و قوی باشند. این پروسه کمک می کند تا دانش آموزان به معلمان خود اعتماد کرده و مشکلاتشان را با آنها در میان بگذارند.

خانواده ها باید محیط خانه را به مکانی امن و توأم با آرامش برای دانش آموزان تبدیل کنند. چون هر چه فضای خانه و خانواده پر از استرس و دعوا و تنش باشد طبیعی است که دانش آموز تمرکز کافی برای درس خواندن نداشته دچار افت تحصیلی می شود.

توجه به هنر و موسیقی: توجه به هنر (خط - موسیقی - نقاشی - تئاتر و) در مدارس باعث شکوفا شدن استعداد های دانش آموزان در این زمینه و همچنین افزایش علاقه آنها به آموزش و مطالعه و منجر به کاهش افت تحصیلی می شود.

داشتن و برخورداری از معلمان توانا و متعهد و صادق، پرکار، مومن، خلاق، آگاه در مدارس هم همواره در کاهش افت تحصیلی دانش آموزان هم موثر بوده است.

دقت در انتخاب دوستان: داشتن دوستان علاقمند به تحصیل و یادگیری و دوری کردن از دانش آموز درس نخوان و درس گریز.

هدف داشتن و برنامه ریزی کردن در جهت رسیدن به اهداف از پیش تعیین شده: داشتن هدف به دانش آموزان انگیزه می دهد و به حرکت و تلاش های آنها جهت مشخصی می دهد.

◀ آموزش و تقویت مهارت های والدین در اولیای دانش آموزان از سوی مشاوران و مسئولین آموزشی مدارس: به طوری که بسیاری از والدین بنابر دلایل عدیده، مهارت های لازم برای یاری رساندن به معلم را ندارند، لذا آموزشگاه ها باید راهکار تقویت مهارت والدین را در راستای (مشارکت جویی) آنان به کار گیرند و مهارت های لازم را به آن ها آموزش دهند. از جمله:

- بررسی تکالیف و هدایت کودکان در انجام تکالیف
- آموزش شیوه های یاددهی مفاهیم و محتوای برنامه درسی در حد امکان

روش های تقویت دانش آموزان

◀ استفاده از روش های ارزیابی مناسب و فراهم کردن امکانات آموزشی خوب می تواند در علاقه مند کردن دانش آموزان به درس بسیار موثر باشد.

◀ تغییر در سبک های مدیریتی مدارس، نوآوری در روش های تدریس و همکاری معلمان با والدین می تواند در کاهش افت تحصیلی دانش آموزان موثر باشد (خشکباری، ۱۳۹۶، صص ۸۵-۸۴).

بحث و نتیجه گیری

با توجه به بیان مسئله ی افت تحصیلی دانش آموزان و پیشنهادات و راهکارهایی که در رابطه با جلوگیری و جبران افت تحصیلی دانش آموزان ارائه شد، اگر این اقدامات در مدرسه از سوی معلمان و مربیان و مدیران و معاونان آموزشی و پرورشی و در محیط خانواده از سوی اولیا دانش آموزان به نحو احسن صورت بگیرد نقش بسیار مهمی در جلوگیری از افت تحصیلی دانش آموزان خواهد داشت و محرکی قوی برای ایجاد انگیزه در دانش آموزان خواهد بود تا بتوانند در مواجهه با مشکلی به نام «افت تحصیلی» کمترین آسیب را متحمل شوند.

منابع

- احمدی، احمد، ۱۳۹۴، روانشناسی جوانان و نوجوانان، چاپ سمت، تهران: انتشارات مشعل.
- شریفی، حسن پاشا، ۱۳۹۱، افت تحصیلی و تربیت معلم، تهران: انتشارات روان.
- خشکباری، فرهاد، ۱۳۹۶، شاخص های آموزشی علل افت تحصیلی، تهران: نشر مشعل.
- شکاری، عباس، ۱۳۹۰، مسائل آموزش و پرورش ایران و راهکارهای بهبود آن، تهران: نشر دانش.
- امین فر، مرتضی، ۱۳۹۸، علل و عوامل افت تحصیلی و چگونگی آن، فصل نامه تعلیم و تربیت، شماره ۷ و ۸.
- شریفی، حسن، ۱۳۹۰، عوامل موثر بر افت تحصیلی، ماهنامه روانشناسی، تهران.